

Angliában 250.000 fontot, Amerikában pedig 480.000 dollárt gyűjtöttek össze a demokrata Spanyolország inségeseinek segítészére.

Casals Pablo, világhírű spanyol gondkaművész visszautasítja a japán császár meghívását, mert — saját szavai szerint — nem hajlandó egy fasiszta országban sem hangversenyezni.

S Z E M L E

Karel Čapek: „Egy mindennapi élet.” (Eugen Prager, Bratislava.) Čapeknek már egy sor könyve jelent meg magyar fordításban, de eddig még nem beszéltünk egyről sem. A könyv utóirata szerint ez a „Mindennapi élet”, harmadik része egy trilógiának, mely „Hordubal”-lal, egy Amerikából visszajött szlovenszkói paraszt életének történetével kezdődik, aztán a „Meteor”-ral, egy ismeretlen ember sorsának boncolgatásával folytatódik és végül a „Mindennapi élettel” fejeződik be. A trilógia többi könyveire is sor kerül majd, most csak legutolsó könyvével foglalkozunk, amely természetesen tárgya szerint teljesen különálló könyv.

A könyv annak indul, ami a címe: egy mindennapi élet történetének. Egy nyugdíjas vasúti tisztviselő kis nyugdíjas házának rendjéből, virágoskertjéből, szalaggyal átkötött emlékei közül visszanez és elmondja élete történetét. Nem értelmet akar keresni, nem mélyére hatolni, csak úgy könnyedén, kedélyesen, nyugdíjasan elmesélni. Rendtetenni, mint a kis virágoskertet és az emlékeket a fiókokban. Megírni életét, elrendezni és szalaggyal átkötözni. Le is ír egy nyílegyenes, világos utat: egy iparos család egyetlen gyermekének csendes, rendezett útját, iskoláit, hivatalát, házasságát, nyugdíját. De a csendes és rendes emlékek között erőszakos képek törnek fel, elfelejtett, nem szívesen felidézett, furcsa nyugtalanító képek. Mire való ez már egy öreg nyugdíjasnak? De nem tudja elnyomni őket, szakadatlanul törnek elő életéből a rendszerbe nem foglalható, szalaggyal át nem köthető, meg nem magyarázható dolgok. Kinő a mindennapi,

rendes polgári életből egy erőszakos, legázoló strébernek élete az iskolában, a hivatalban stréber, a házasságban számító, csak magát ismerő, önző stréber. — Mellette kiemelkedik egy beteges hipochonder természet, óvatos, kényelmes, hűvösen számító, betegesen magába hűződő. — Aztán egy romantikus és kalandos én, egy fiktív kalandos mellékélet, a kis vasutas életét fenségessé, hatalmassá hazudó élet. — De ott van a bűnöző is, akárhogy kapálózik is ellene a jó nyugdíjas, ott van a bűnöző, egy sötét rejtett kamrája életének, amit végkép elkendőzött már, most belekerül a számadásba, a szépnék elgondolt kerek, rendes életrajzba befurakodik. És mindent bepiszkít, amit olyan gondos tisztának tartott. Sötét, csunya, rendetlen hajlamok és motivumok merülnek fel visszaszoríthatatlanul és elszomorítják az öreg kedvtelését. — És ott a költő is: egy kis szabadabb elgondolás, fantázia, amit nagyon restell, de egy kicsit még mindig becéz szíve mélyén a hűvös egyenruhás vasutas.

Egész sor fiktív, mellékélet, mindnek más és más a képe, melyik hát az ő igazi élete? Melyiket élte ő, melyiket szerette, melyik az igazi, melyik az érdemes? Elhalványul benne az egyik és megerősödik, megnő a másik, a nyílegyenes útból útvesztő lett, már nem mint egy kis virágos kertben, de egy sötét, rejtelmes, fantasztikus erdőben kereng értelmet keresve. Az óvatos, számító polgár alól kibújik egy kis forradalmár is, valami sorsközösséget is érzett valamikor, bajtársakat, közös ügyért lelkesedést, kis stréberségei között, — erős, céltudatos

férfimunkát, kis pepecselgetései mellett.

Most már késő dönten, nem is dönt az öreg nyugdíjas, Čapek sem, csak felkavarta az öreg életét, szépeknek gondolt multját telerakta sötét árnyakkal, amikkel már nem tudott megbirkózni. „Az ember a valóságos és lehetséges emberek tömkelege” — mondja Čapek. Fel kell oldani és dezintegrálni az ember énjét, közelebb hozni az embereket szét-szórt hasonló énrészek révén egymáshoz, a különbözőségek által tiszteletet, a hasonlóság által testvériséget ébresztve. — Attól félünk, hogy az ember dezintegrálása, feloldása dacára is csak szubjektív érzéseit tette mérlegre a szerző, a motívumok mögé vetített egy kis objektivitás rögtön határozott mértéket, súlyt, célt és értelmet adott volna a mérlegelésnek. És ez a nagy hiány, mert kár, ha egy ilyen hallatlanul érdekes, jó pszichológiával megírt könyv egy kis felkavarásnál, egy belénk ékelődött sématiszmus felborításánál többet nem ad. Új súlyok, új mértékek, új ítéletek kellenek, ezekhez pedig alapot csak az objektivitás keretei adhatnak: a kor, a korszükséglet, társadalom és annak mindenféle erői, amelyek nélkül az in absztrakto ember tökéletesen kicsúszik a kezeink közül.

POÓR JÁNOS

Bernhard von Brentano: Theodor Chindler, egy német család története. (Eugen Prager, Bratislava.) — **Ernst Glaeser:** „Hazátlanok.” (Tábor kiadása, Budapest.) A világháború, vagy inkább a német imperializmus háborújának frontmögötti részét írja le ez a könyv, egy német család történetén keresztül. A jó polgári család különböző tagjain keresztül megismerjük az egész német háborús valóságot. A lehető legélénkebb színekben, hallatlanul szemléltető módon tükröződik vissza a könyv alakjaiban a háború: győzelmi mámor és összeomlások rettenete, tehetetlen lemondó szenvedés és lázadó élniakarás.

Az apa centrupárti képviselő, aki

az összeomlás első napjaiban jut el a bajor parlament miniszteri székéhez. Kicsinyes, tépelődő kispolgár, akinek gondolkodásában, kapkodásában nagyszerűen megismerhetjük a militarizmus fojtogatásában vergődő parlament tehetetlen politikáját. Kicsinyes pártküzdelmek, a katolikus hierarchia huzavonázó, kétkulacsos politikája, a sötétben tapogatózó „jól értesült” képviselők fantasztikus koholmányai és a parlamenti folyosók pletykái kavarnak a képviselő úr fejében.

A nagyobbik fiú katonatiszt, vezérkari beosztással, ami nagyszerű alkalom arra, hogy bevezessen minket a főfront: a nyugati, francia front vezérkarának műhelyébe és annak titkaiba. Széthúzó tábornokok hatalmi versengését és irigységét ismerjük meg itt, rövidlátást és tehetlenséget az ellenséggel — kiméretlenséget és kegyetlenséget saját katonáikkal szemben.

A katonatiszt gazdag felesége révén a háborús spekulánsok, a gazdag elvhajhászok, kéjencek és műpártolók társaságába jutunk. Azok közé, akik, míg áll a háború, míg vérben fetrengnek a háború áldozatai, szkeptikusan, könnyedén, csak vagyonuk és élvezeteik szempontjaiból mérlegelik a háború esélyeit és kimenetelét.

A kisebbik fiú az iskolába és a szülői ház pedagógiájába vezet be bennünket. A jó német polgári nevelésbe, a kamaszvilágba, amely a háború idején olyan magárahagyottan sínylődött. Sok analógiát lehetne ebben a rajzban találni Glaeser könyvével a „902-esek”-kel. A szülők és gyermekek közötti néma, elkeseredett küzdelem, pubertás zavarai, barátság, szerelem és homoszexszuális feszültségben öröklődik a gyermek.

A család egyetlen leánya, aki kórházi ápolónő lesz és szerelmes a háború egy lázadó sebesültjébe, érintkezésbe jut a munkásmozgalommal és otthagyja a szülői házat. Kis névtelen héroszok világába és persze börtönbe is jut néhányszor. A

céltudatos forradalmárok harcát vivja a háborús összeomlás után még nagyobb romlást előidéző, megalkuvó szociáldemokratákkal.

Szinte valószínűtlen az egész háborúnak és a német birodalomnak szintetikus beépítése egyetlen család történetébe, de Brentanonak tökéletesen sikerült. Ez a család tényleg szimbóluma a széthulló császári birodalomnak. A parancsszóval háborúba kergetett „egyöntetű” német társadalom széthullása, felbomlása olyan részekre, amelyeknek egymásközötti antagonizmusait, ellentétes ideológiáját sem az akkori, sem a mai imperializmussal nem lehetett és nem lehet ma sem sokáig mesterségesen, erőszakkal fékmentartani.

Glaeser könyve majdnem ott veszi fel a fonalat, ahol Brentano letette, itt már a második birodalomban, a weimari Németországban vagyunk. Egy Amerikában meggazdagodott württembergi polgár leányával együtt visszatér szülővárosába. Amerikába a poroszok elleni gyűlölet kergette, de amikor a versaillesi békekötés után elolvasta a weimari alkotmány szövegét, azt hiszi, hogy Németország végleg lerázta magáról a porosz csizmát és szabad, demokratikus hazát talált majd benne. Hazatérésekor Németország a veszített háború, a jóvátétel és az infláció terheit nyógi, amelyeken a bürokratikus demokrata pártok képtelenek segíteni, sőt ezeket a bajokat az ő számlájukra és a zsidóság terhére író fasiszták előretörését sem tudják megakadályozni. Az elkeseredett, tönkrement kispolgárság, a kilátástalan jövő elé meredő intellektuel fiatalság, a demoralizált munkanélküli munkásság, a kamatrabságban tengődő parasztság könnyű áldozatává válik a kommunizmustól rettegő nagytőke által favorizált fasiszta mozgalomnak. A fasiszták agresszivitásával szemben védetlen demokrata pártok tehetetlenül szemlélik előretörését és végül harc nélkül adják meg magukat. Így következik

be az 1932-es katasztrófa, amelyért ma olyan súlyosan vezekel az egész német dolgozó nép. Ez kergeti halálba a regény egyik hőst is, a másikat pedig új keserű csalódással és végleges kiábrándulással vissza Amerikába.

Glaeser mesterien mutatja be a hitlerizmus előfutárait: Hans, a kiutat kereső, elvakított intellektuel, aki mint lepke a gyertyába, zuhan a fasizmus hálójába, amelytől aztán, bárhogy erőlködik, nem tud szabadulni, Jürgen, aki a Vezértől a szocializmus megvalósítását várja, Dr. Kallahne, a semmi aljasságtól vissza nem riadó karrierista, a homoszekszuális Träger, a korrupt Dern. Ez utóbbiak, a kisvárosi hitlerista alakulat vezérei tökéletes mási kicsiben Hitler vezérkarának.

Aki eddig nem értette, hogyan volt lehetséges a fasizmus uralomra jutása a weimari Németországban, annak egy pár szemléltető képet mutat erről Glaeser nagyszerű könyve. Sokat okulhatnak belőle a ma még demokratikus országok dolgozó rétegei, mert ahogy a szerző mondja: a fasizmus a demokráciát saját fegyvereivel ölte meg. **Tamássy Pál**

Dr. Mijo Mirković: „Odrzanje seljačkog poseda.” A parasztbirtok fenntartása. — Mirković mindenképpen megérdemli, hogy egy-két szót szóljunk róla. Nemcsak azért mivel közel 20 éve működik nyilvánosan, mint újságíró, a novizádi kereskedelmi és iparkamara titkára, a szubotici jogi fakultás tanára, hanem azért is mivel egy egész sor tudományos művet és cikket írt, amiket tankönyveknek lehet használni gazdasági kérdésekben. (Cikkei közül egy pár tudomásunk szerint a „Danas”-ban és a „Savremeni Pogledi”-ben jelent meg.)

Már régen sokat vitatott tárgy a tudományban és a gazdaságpolitikában, hogy a paraszti kisbirtok megmenthető-e, illetőleg fenntartható-e. Mirković könyve gazdag adattár erre a kérdésre vonatkozólag, hiteles és világos kimutatása egy olyan folyamatnak, ami ma úgyszólván

szemellátható. Vázolja a kisbirtok fejlődését egy csomó európai országban és arra a következtetésre jut el, hogy a tőke fejlődése szétszakítja a parasztságot egy széles tömeg szegény földművesre és mezőgazdasági munkásra és egy kis hányad gazdag parasztra és földbirtokosra. Ezzel kapcsolatban jut el Mirković arra a helyes következtetésre, hogy a kisgazdaság tökéletesen tarthatatlan és rámutat kikerülhetetlen hátrányaira, úgy a termelés, mint a kereskedelem és hitel szempontjából, valamint képtelenségére, hogy a modern, nagyban való termeléssel konkurráljon. Számbaveszi mindazt, amit a tőkés országok tettek és tesznek a kisbirtokosság fenntartása érdekében, úgy a nyugati demokrata államokban, mint Németországban és Olaszországban és világosan kimutatja annak lehetetlenségét,

hogy a dolgozó parasztság és mezőgazdasági munkásság érdekeit összeegyeztessék a profit-termelés érdekeivel.

Ugyanígy látja és leszögezi a földművesszövetkezetek gyengeit is.

Ami hiányát érezzük a könyvének, az, hogy ő maga nem mutat semmi utat, s mintha tökéletesen sorsára bízna könyvében a parasztságot, amellyel való együttérzése pedig kétségtelen. Nem is foglalkozik pl. azzal, amit a francia népfrent-kormány tett a parasztságért, vagy a spanyol kormány agrár-reformjainak eredményeivel.

Ezzel nem akarjuk kisebbiteni a könyv értékét, amely nálunk először mutatott rá tudományos felkészültséggel a kisbirtokok fejlődésére a tőkés-termelés keretein belül.

Poór János

Felkérjük terjesztőinket, hogy a küldött lappéldányokkal a legközelebbi számig pontosan számoljanak el. A késedelmes elszámolások miatt a lap anyagi nehézségekkel küzd.

Ujítsa meg előfizetését!

A HID postatakarékpénztári csekkszámolója:
58297

A HID előfizetési díja:

Jugoszláviában: Egy évre 30'—, félévre 16'—, negyedévre 9'— dinár.

Egyes szám ára 3'— dinár.

Magyarországon: egy évre 4'—, félévre 2'—, negyedévre 1'— pengő.

Egyes szám ára: 40 fillér.

Franciaországban: egy évre 20'— fr., félévre 10'— fr.,

negyedévre 6'— fr. Egyes szám ára 2'— fr.

A „HID” a magyar fiatalok lapja!
Olvassa és terjessze a „HID”-at!

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza. Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat vesszünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írója felelős. — Levelek és kéziratok Adm. i Red. HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.

„HID” literarni časopis, izlazi deset puta godišnje.

Odgovorni urednik i izdavač: MAYER OTTMAR, SUBOTICA, Petrogradska ul. 35